

Future research of individual and local key drivers of success and efficiency of rural entrepreneurship in Zahedan city

Vliollah Sarani^{1*}, Somayyeh Shahraki Dehsoukhteh² and Samaneh Sarani³

Article history:

Submitted: 2 September 2024

Revised: 31 August 2025

Accepted: 23 September 2025

Available Online : 23 September 2025

How to cite this article:

Sarani, V., Shahraki Dehsoukhteh, S., Sarani, S. (2025). Future research of individual and local key drivers of success and efficiency of rural entrepreneurship in Zahedan city, *Rural Development Strategies*, 12(3): 421-446. 10.22048/rdsj.2025.476095.2194

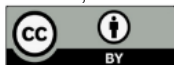
Rural entrepreneurship studies show that the success and development of rural entrepreneurship is mainly influenced by various key drivers. It is necessary to identify them in the future with a forward-looking approach from the point of view of exploiting the opportunities. Because their identification shows the sustainable future prospects of rural entrepreneurship in reducing poverty in rural areas. Considering the importance of this issue, the current research analyzed the key drivers of individual and local success and development in rural adopting a future research approach in 1403. The current research is applied in terms of purpose and mixed method (quantitative and qualitative). The statistical population of this research consists of experts in rural entrepreneurship issues and managers of rural businesses in Zahedan city. A total of 30 experts were selected through non-probability sampling method using purposive sampling and achieving theoretical saturation. To collect data and information a mutual effects questionnaire and structured interviews were used in alignment with the research models and objectives. Structural model and MICMAC software were used to analyze data and information. The results of the research showed that family wealth (i.e. distribution of assets to children; inheritance) with a net effect value (18+), personal investment in entrepreneurship with a net effect value (18+), the role of rural culture in starting and running a business and work (11+), receiving financial aid through loans (5+), individual ability and motivation in starting a business (4+), using the values of rural culture for entrepreneurship (4+), having start-up skills Entrepreneurship (3+) and education about starting and managing businesses with a net impact value (3+) are the most important individual and local key drivers of the success and efficiency of rural entrepreneurship in the rural areas of Zahedan. This study suggests that a supportive environment be created in the villages of the study area to facilitate access for rural entrepreneurs. For example, by creating a specialized fund for rural entrepreneurs, their financial problems and challenges can be partially resolved. Finally, it is necessary to explain that the enlightenment of this research, unlike previous studies, the drivers of success and efficiency of rural entrepreneurship have been examined and identified from the perspective of individual and local factors.

Keywords: Rural Entrepreneurship, Success and Efficiency, Future Research Approach, Expert.

1 - Assistant Prof, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, University of Zabol, Zabol, Iran.

2 - Assistant Prof, Department of Statistics, Faculty of Science, University of Zabol, Zabol, Iran.

3 - Ph.D. Candidate of Geography and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Corresponding Author: vsarani@uoz.ac.ir

© 2025, University of Torbat Heydarieh. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

مقاله پژوهشی

آینده‌پژوهی پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی شهر زاهدان

ولی‌الله سارانی^{۱*}، سمیه شهرکی ده سوخته^۲ و سمانه سارانی^۳

تاریخ دریافت: ۱۲ شهریور ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۹ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱ مهر ۱۴۰۴

چکیده

مطالعات کارآفرینی روستایی نشان می‌دهند که موفقیت و توسعه کارآفرینی روستایی عمدتاً تحت تأثیر پیشران‌های کلیدی مختلفی قرار دارد. شناسایی آن‌ها با رویکرد آینده‌نگر از منظر بهره‌برداری از فرصت‌ها لازم است. زیرا شناسایی آن‌ها چشم‌انداز پایدار آتی کارآفرینی روستایی را برای کاهش فقر در مناطق روستایی نشان می‌دهد. با توجه به اهمیت این موضوع پژوهش حاضر به واکاوی پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و توسعه کارآفرینی روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی در سال ۱۴۰۳ پرداخته است. این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش آمیخته (کمی و کیفی) است. جامعه آماری کارشناسان/خبرگان مسائل کارآفرینی روستایی و مدیران کسب‌وکارهای روستایی در شهر زاهدان بوده است. به استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و به صورت هدفمند و با اشباع نظری ۳۰ کارشناس انتخاب شد. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از پرسش‌نامه تأثیرات متقابل آینده‌پژوهی و مصاحبه ساختاریافته استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از مدل ساختاری و نرم‌افزار میک‌مک (MICMAC) استفاده شد. نتایج پژوهش گویای آن بود که ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت) با مقدار اثرگذاری خالص (+۱۸)، سرمایه‌گذاری شخصی در کارآفرینی با مقدار اثرگذاری خالص (+۱۸)، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار (+۱۱)، دریافت کمک‌های مالی از طریق وام (+۵)، توانایی و انگیزه فردی در شروع کارآفرینی (+۴)، استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی (+۴)، برخورداری از مهارت‌های شروع کارآفرینی (+۳) و آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها با مقدار اثرگذاری خالص (+۳) مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در مناطق روستایی شهرستان زاهدان می‌باشند. در این مطالعه پیشنهاد می‌شود برای سهولت دسترسی کارآفرینان روستایی یک فضای حمایتی در روستاهای منطقه مورد مطالعه ایجاد شود. به طور مثال، با ایجاد یک صندوق تخصصی برای کارآفرینان روستایی می‌توان مشکلات و چالش‌های مالی آنان را تا حدودی رفع کرد. و در نهایت لازم به توضیح است که نوآوری این پژوهش بر خلاف مطالعات گذشته، پیشران‌های موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی از منظر عوامل فردی و محلی بررسی و شناسایی شده‌اند.

کلمات کلیدی: کارآفرینی روستایی، موفقیت و کارایی، رویکرد آینده‌پژوهی، شهر زاهدان.

۱ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل، زابل، ایران

۲ - استادیار گروه آمار، دانشکده علوم، دانشگاه زابل، زابل، ایران

۳ - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

(*)نویسنده مسئول: پست الکترونیکی: vsarani@uoz.ac.ir

مقدمه

جوامع روستایی از فقیرترین و آسیب‌پذیرترین گروه‌ها در کشورهای کم درآمد جهان می‌باشند (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۴). بر اساس گزارش سازمان ملل در مورد مناطق روستایی، آمار روزانه ثبت شده نشان می‌دهد که از هر ۵ نفر روستایی یک نفر از آن‌ها گرفتار فقر هستند و در وضعیت بسیار بدی زندگی می‌کنند (گوتام و اندرسن^۱، ۲۰۱۹). به طوری که فقر یا عدم تأمین نیازهای اساسی حداقل به یکی از مشکلات مهم مناطق روستایی تبدیل شده است (رضوانی، ۱۳۹۰). از سوی دیگر، مناطق روستایی با کمبود خلق ارزش از جمله مالی، اجتماعی و محیطی روبه‌رو هستند که مانع توسعه فعالیت‌های اقتصادی روستایی شده است (تابارس و همکاران^۲، ۲۰۲۱). افول فعالیت‌های اقتصادی، سطح درآمد و اشتغال روستاییان نسبت به متوسط سایر مناطق از دیگر چالش‌های روستایی است (جوادی چهارراه و همکاران، ۱۴۰۳) علاوه بر این، مناطق روستایی با بحران‌های مختلف به ویژه در بخش کشاورزی، تنش‌های محیط زیستی، سازمانی و نهادی و موانع متعددی مواجه هستند که باعث بی‌ثباتی معیشت روستایی شده است (هاروی و همکاران^۳، ۲۰۱۴). همچنین مناطق روستایی با مسائلی چون عدم توسعه اقتصادی و معیشتی، افزایش نرخ بیکاری، ناپایداری جمعیت روستایی و تخلیه سکونتگاه‌های روستایی مواجه هستند (صادقی و طولابی‌نژاد، ۱۳۹۸). در این راستا درک زمینه‌هایی برای کاهش فقر، رفع بیکاری و نابرابری و نیز افزایش فرصت‌های شغلی و جذب سرمایه در مناطق روستایی بسیار ضروری است (چانگ و همکاران^۴، ۲۰۱۹). با توجه به اثرات کارآفرینی بر فرصت‌های خوداشتغالی، غنی‌سازی

و بهبود سبک زندگی جوامع روستایی و سوق دادن آن‌ها به سطح معیشت پایدار، کارآفرینی روستایی می‌تواند عاملی در جهت رفع چالش‌های ذکر شده‌ی روستایی باشد (آگاروال و همکاران^۵، ۲۰۱۹). کارآفرینی به دلیل توانایی آن در امور اقتصادی و اجتماعی، به طور فزاینده‌ای در مناطق روستایی برای ترویج احیای محلی مورد تأکید قرار می‌گیرد (سونگ و همکاران^۶، ۲۰۲۴). علاوه بر این، کارآفرینی روستایی به ایجاد آینده‌ای فراگیر و پایدار روستایی، به ویژه در اقتصادهای نوظهور کمک می‌کند (میشرا^۷، ۲۰۲۱). به طور خلاصه، کارآفرینی روستایی این پتانسیل را برای ساکنان روستایی ایجاد می‌کند که برای جامعه ارزش‌آفرینی کرده و روستاهای تاب‌آور و انعطاف‌پذیرتری ایجاد نمایند (تابارز و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین کارآفرینی با ایجاد درآمد، اشتغال و بالا بردن سطح زندگی روستاهایی که با کمبود گزینه‌های معیشتی روبه‌رو هستند، می‌تواند از رهیافت‌های اصلی برای بهبود معیشت و توسعه روستایی در نظر گرفته شود (بنی‌اسدی و همکاران، ۱۳۹۸). یزدانی و همکاران (۱۳۹۷) بیان کردند که سازمان‌ها و نهادهای مسئول در بحث توسعه روستاها باید با درک مزیت‌های کارآفرینی و به خصوص کارآفرینی روستایی و تأثیر آن بر روند توسعه روستایی، بیش از پیش توجه خود را بر این موضوع متمرکز نمایند. در مطالعه رستگاری و همکاران (۱۳۹۷) مجموعه‌ای از مهارت‌های یک کارآفرین روستایی همراه با اولویت آن‌ها با استفاده از تکنیک شبکه عصبی مصنوعی مشخص گردید.

سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۸ (۲۰۲۳) در گزارش خود بیان می‌کند که کارآفرینی روستایی از طریق متنوع‌سازی

5- Aggarwal

6- Song

7- Mishra

8- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

1 - Gautam and Andersen

2- Tabares

3- Harvey

4- Chong

سرمایه‌گذاری، ارزش افزوده اقتصادی، دسترسی به خدمات عمومی و بالا بردن کیفیت زندگی به دنبال حفظ جوانان در مناطق روستایی است. به همین دلیل اکثر محققان اعتقاد دارند که کارآفرینی بهترین راه‌حل ممکن برای تقویت روستاها و توسعه روستایی است. همچنین کارآفرینی توسعه پایدار را ترویج می‌کند و در عین حال نیازهای انتهایی هرم نیازهای انسانی را برآورده خواهد کرد. با استفاده و تأکید بر کارآفرینی روستایی می‌توان با شناسایی و حمایت پیشران‌های آینده‌نگر و محرک‌های توسعه آن به کاهش فقر، رشد اقتصادی و افزایش کیفیت زندگی نواحی روستایی کمک کرد. به همین دلیل واکاوی پیشران‌های کلیدی (در این پژوهش پیشران‌های فردی و محلی) موفقیت و کارایی کارآفرینی در راستای توسعه روستایی لازم و ضروری است.

در مناطق روستایی استان سیستان و بلوچستان به ویژه شهرستان زاهدان به عنوان منطقه مورد مطالعه پژوهش، نیز همانند دیگر مناطق روستایی کشور، با فقر روستایی، محرومیت چندوجهی، کمبود گزینه‌های امرار و معاش و درآمد کشاورزی و غیرکشاورزی روبرو است. نبود گزینه‌های معیشتی در کنار طبیعت منزوی، فقدان رفاه و نبود انگیزه‌های لازم برای زندگی، زمینه‌ساز مشکلات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی برای خانوارهای روستایی این منطقه شده است. در این شرایط توسعه کارآفرینی برای رفع چالش‌های فوق‌الذکر و به حداکثر رساندن منابع درآمدی و پیشرفت روستاییان و همچنین حفظ بافت اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی و احیای اقتصاد محلی در این منطقه لازم و ضروری است. قابل ذکر است که برای افزایش نقش روستاییان در فرایند تولید و درآمدزایی خانواده، موفقیت و توسعه، کارآفرینی روستایی می‌تواند بر پایداری فعالیت‌ها و دارایی‌های معیشتی روستایی اثرات چشم‌گیری داشته باشد. لذا این موارد بر اهمیت کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار در

نواحی روستایی استان سیستان و بلوچستان به ویژه شهرستان زاهدان افزوده است. با این حال برای اطمینان از موفقیت کارآفرینی روستایی و کسب‌وکارهای کوچک روستایی در شهرستان زاهدان همانند سایر مناطق کشور نیازمند شناسایی و درک جدیدی از عوامل مختلف مؤثر بر رشد و افزایش کارایی کارآفرینی روستایی است. شناسایی مسائل و مشکلات، محرک‌ها و پیشران‌های کلیدی مؤثر بر رشد و توسعه کارآفرینی روستایی راه‌حل مفیدی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه روستایی برای توسعه کارآفرینی و معیشت و کاهش فقر روستایی در این منطقه می‌باشد. همچنین درک ارتباط میان محرک‌ها و پیشران‌های موفقیت و توسعه فعالیت‌های کارآفرینی روستایی و مهم‌تر، ارائه راهکارهای مناسب در این منطقه ضرورت دارد. به همین خاطر شناسایی محرک‌ها و پیشران‌های مؤثر بر موفقیت و افزایش کارایی کارآفرینان روستایی در این منطقه (و برای کل روستاهای کشور) اهمیت دارد. بنابراین در پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد آینده‌پژوهی به بررسی پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و توسعه کارآفرینی روستایی در روستاهای شهرستان زاهدان به عنوان منطقه مورد مطالعه پرداخته شد.

هدف کلی این مقاله واکاوی پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و توسعه کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان است. برای رسیدن به این هدف، سوال اصلی زیر تدوین شده است:

(۱) پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و توسعه آتی کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان کدامند؟
مفهوم کارآفرینی در پاسخ به نیازهای حاصل از تحولات نظام‌های اجتماعی و اقتصادی عصر حاضر مطرح شد (تقی‌پور و همکاران، ۱۴۰۱). کارآفرینی را می‌توان به عنوان مفهوم، اداره و توسعه فرآیندهای کسب‌وکار جدید (راه‌اندازی و ایجاد) تعریف

به عنوان موتور اصلی توسعه اقتصادی نام برد که در آن نوآوری به عنوان یک عنصر اصلی است. در تعریف شومپیتر (۲۰۱۳) یک "کارآفرین شخصی است که ترکیبات جدیدی را بوجود می‌آورد. یک نماینده برای تغییر پویا در اقتصاد ایجاد می‌کند. ترکیباتی از اشکال مختلفی مانند: محصولات نوآورانه در حال ظهور، تکنیک جدید تولید در حال ظهور، شناخت بازارهای جدید در حال ظهور، جریان منابع نوآورانه، و همچنین استفاده از برخی روش‌های نوآورانه سازمانی کسب‌وکار را ایجاد می‌کند". لذا کارآفرینی یک پدیده پیچیده از طریق معانی و مفاهیم مختلف است.

کارآفرینی روستایی یکی از انواع مختلف کارآفرینی است که در مناطق روستایی انجام می‌شود و می‌تواند به عنوان راهبرد دسترسی به خدمات عمومی و بالا بردن کیفیت زندگی، و حفظ جوانان در مناطق روستایی باشد (طولابی‌نژاد و عنابستانی، ۱۴۰۳). به همین خاطر است که اکثر محققان و برنامه‌ریزان در اکثر کشورها این نوع کارآفرینی را در برنامه‌های توسعه‌ای خود گنجانده‌اند (رستگاری و همکاران، ۱۳۹۷). همانند تعریف عمومی کارآفرینی، ارائه تعاریف مناسب برای کارآفرینی متناسب با زمینه مناطق روستایی، مهم است. طبق تعریف ساکسنا^۹ (۲۰۱۲)، کارآفرینی روستایی اصطلاحی است که بیانگر کارآفرینی است که در مناطق روستایی ظهور می‌کند. به این معنی که کارآفرینی روستایی در اساس تفاوتی با کارآفرینی در شهر ندارد، جز اینکه باید آن را در فضای روستا تصور نمود (ساکسنا، ۲۰۱۲). در تعریف دی‌ویتا^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۴) کارآفرینی روستایی شکل خاصی از انتقال فناوری به مناطق روستایی است و زمانی رخ می‌دهد که ساکنان جوامع روستایی تصمیم به تجاری‌سازی و استفاده از فناوری تولید شده در مناطق روستایی دارند (دی‌ویتا و همکاران، ۲۰۱۴). در تعریف کوشنیروویچ^{۱۱} و همکاران (۲۰۱۷)

کرد که توسط افراد کارآفرین به دنبال تأمین معیشت و کسب سود خود هدایت و مدیریت می‌شود (کالینز و همکاران^۱، ۲۰۱۷). در تعریف المهرزی^۲ و همکاران (۲۰۲۴) کارآفرینی یک فرصت است و کسانی که از این فرصت‌ها استفاده بهینه کنند، کارآفرین شناخته می‌شوند (المهرزی و همکاران، ۲۰۲۴). بر اساس تعریف اولیه، کارآفرینی ایجاد شغل و فرصت‌های شغلی برای جوامع و افراد است. در ادبیات دانشگاهی نیز کارآفرینی به عنوان "ایجاد، مدیریت و توسعه مشاغل جدید توسط افراد یا شرکت‌ها" تعریف شده است (هیندل و لنزدان^۳، ۲۰۰۵). اکثر مردم عادی یک فرد کارآفرین را فقط به عنوان یک حرفه‌ای و یک معامله‌گر در نظر می‌گیرند (بیکا و ریمینگتون^۴، ۲۰۱۱). برخی از محققان و افراد عادی نیز کارآفرینی را به عنوان حرفه‌ای توصیف می‌کنند که پردرآمدترین و گسترده‌ترین منابع زندگی را به دنبال دارد (وایووو^۵، ۲۰۱۷). این نظر به طور کامل درست نیست، زیرا فعالیت کارآفرینی فقط در مورد خرید و فروش نیست. معامله‌گران بیشتر مترادف با کارآفرینان هستند، اما همه معامله‌گران کارآفرین نیستند (امیرالدین و همکاران^۶، ۲۰۲۰). از نظر شانتز^۷ و همکاران (۲۰۱۸) کارآفرینان جامعه کسانی هستند که به طور فعال به دنبال بازارهای جدید، تولید محصولات یا خدمات جدید و کاوش در روش‌های جدید کسب‌وکار هستند. این کارآفرینان به دنبال رشد کسب‌وکار خود هستند و به دنبال ایجاد فرصت‌ها و پشتیبانی برای انجام این کار هستند.

شومپیتر^۸ (۱۹۳۴) با استفاده از کتاب اصلی خود نظریه کارآفرینی را نوشت. وی در تئوری توسعه اقتصادی از کارآفرینی

- 1- Collins
- 2- AlMehrz
- 3- Hindle and Lansdowne
- 4- Beeka and Rimmington
- 5- Wibowo
- 6- Amiruddin
- 7- Shantz
- 8- Schumpeter

9- Saxena
10- De Vita
11- Kushnirovich

کارآفرینی روستایی وابسته به منابع طبیعی، پتانسیل‌های محلی و جامعه روستایی است و استقرار آن در جوامع محلی وابسته به این عوامل می‌باشد (کوشنیرووویچ و همکاران، ۲۰۱۷). طبق نظر جیمز^۱ و همکاران (۲۰۱۸)، کارآفرینی روستایی ایجاد، مدیریت و توسعه سرمایه‌گذاری‌های جدید توسط افراد روستایی به نفع افراد روستایی است (جیمز و همکاران، ۲۰۱۸). در ادبیات کارآفرینی، بسیاری از مشاغل روستایی مانند هر شغل دیگری هستند، ولی آن‌ها می‌توانند ویژگی‌های منحصر به فردی مانند تأکید بر اهداف مشترک، پیوندهای محکم با زمین و همسویی با فرهنگ، ارزش‌ها و جهان‌بینی جوامع محلی و روستایی را داشته باشند (طولابی‌نژاد و عنابستانی، ۱۴۰۳).

به هر حال کارآفرینی روستایی به دلیل توانایی آن در مشارکت قدرتمند در امور اقتصادی و اجتماعی، به طور فزاینده‌ای در مناطق روستایی برای ترویج احیای محلی مورد استفاده قرار می‌گیرد و به دلیل کمبود منابع در مناطق روستایی با کارآفرینی ضروری مرتبط بوده است (پارتیبان^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). کارآفرینی روستایی درآمد و معیشت محور است به همین خاطر چشم‌انداز معیشت پایدار را برای روستاییان فراهم می‌کند (یزدانی و همکاران، ۱۳۹۷). با توجه به نیاز کارآفرینی روستایی به منابع ناشی از ایجاد و راه‌اندازی، به در دسترس بودن یا افزایش سرمایه روستایی کمک می‌کند (پنگال^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). بنا به این دلایل، امروزه کارآفرینی روستایی می‌تواند به عنوان راهبردی برای متنوع‌سازی سرمایه‌گذاری و ارزش افزوده اقتصادی باشد (طولابی‌نژاد و عنابستانی، ۱۴۰۳).

مرور مطالعات در زمینه موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی نشان داد که برخی محققان تعریف "موفقیت" را برای کارآفرینان و کسب‌وکارهای روستایی دشوار قلمداد کرده‌اند. به

عنوان مثال، موفقیت اقتصادی به تنهایی بهترین معیار اندازه‌گیری "موفقیت" کارآفرینان روستایی نیست و بسیاری از عوامل و محرک‌های احتمالی چون عوامل فرهنگی، اجتماعی نیز در سنجش موفقیت کارآفرینی روستایی نقش دارند (هیگینز-دسیبولس^۴، ۲۰۱۰). فولی و اوکونز^۵ (۲۰۱۳) استدلال کردند که برای کارآفرینان کوچک روستایی، بقا بیش از یک سال می‌تواند به عنوان یک موفقیت در نظر گرفته شود، زیرا بقا وابسته به زنده ماندن مالی است.

آن‌ها عامل موفقیت کارآفرینی روستایی را اینطور تعریف کردند که کسب‌وکارهای کوچک روستایی که بازده تولیدی آن‌ها بیشتر از توان تولیدی و اندازه کسب‌وکارشان باشد موفق هستند. ماپوندا^۶ (۲۰۱۴) در بررسی نقش رهبری کارآفرینی در توسعه کسب‌وکارهای روستایی در تانزانیا و آفریقای جنوبی، نشان داد که رهبری نقش مهمی در موفقیت کسب‌وکارهای روستایی، کسب‌وکارهای اجتماعی و شرکت‌های تجاری به طور جداگانه ایفا می‌کند. تابارز و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی مسائل جاری و نوظهور مرتبط با کارآفرینی روستایی در چارچوب معیشت پایدار را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی، سرمایه طبیعی و سرمایه انسانی به عنوان مرتبط‌ترین سرمایه‌ها در تحلیل مسائل جاری و نوظهور مرتبط با کارآفرینی روستایی هستند. موسینگوزی^۷ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی عوامل حیاتی موفقیت کسب‌وکارها و کارآفرینی اجتماعی روستایی در اوگاندا را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که وجود سرمایه طبیعی در روستاها، نیروی کار ارزان روستایی و مدیریت و شیوه‌های صحیح مدیریتی توسط صاحبان/مدیران کارآفرینی می‌تواند عامل

4- Higgins-Desbiolles

5- Foley

6- Mapunda

7- Musinguzi

1- James

2- Parthiban

3- Panghal

کارها و عوامل موفقیت کارآفرینی مردان را داشتن روحیه ریسک‌پذیری و داشتن روحیه خودباوری آن‌ها برشمردند. جوادی‌چهارراه و همکاران (۱۴۰۱) در بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی به این نتیجه رسیدند که زمینه‌های مناسب سرمایه‌گذاری، عامل برگزاری دوره‌های مهارتی، اعطای وام‌ها با بهره پایین و بازاریابی برای محصولات تولیدی مؤثرترین عامل اقتصادی بر توسعه کارآفرینی روستایی می‌باشد. فلاح و پاشایی‌نیا (۱۴۰۰) در پژوهشی که در زمینه کارآفرین و ورود موفقیت‌آمیز به حوزه کارآفرینی اجتماعی انجام دادند توانمندسازی چندگانه با شاخص‌های تحریک‌کننده‌ها و تسهیل‌گر و عوامل ظرفیت‌سازی پویا که دربرگیرنده تثبیت‌کننده‌ها و بسترسازی بود را عوامل موفقیت کارآفرینان نشان داد. احمدی و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی زنان روستایی را دسترسی‌پذیری‌های فناورانه، برنامه‌های آموزشی-ترویجی، اوضاع اقتصادی نشان دادند و معتقد بودند که این عوامل ارتباط زیادی با انگیزه پیشرفت زنان کارآفرین روستایی دارد. صادقی و طولابی‌نژاد (۱۳۹۸) نیز در بررسی عوامل و محرک‌های مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی عوامل اقتصادی، شخصی و عوامل زیرساختی را مهم‌ترین عوامل در این زمینه ذکر کردند.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر بر اساس هدف از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد. از نظر روش انجام، جزو تحقیقات آمیخته (کمی و کیفی) است. با استفاده از رویکرد و اهداف آینده‌پژوهی، پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی تعیین شدند. روش کار به این صورت بود که طبق پرسش‌نامه تأثیرات متقابل آینده‌پژوهی و مصاحبه ساختاریافته، داده‌ها و اطلاعات گردآوری شدند. ابتدا از روش کیفی تحلیل محتوا برای واکاوی پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی

موفقیت و توسعه کارآفرینی روستایی باشد. المهرزی و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی به صورت مروری بر ادبیات نظام‌مند، عوامل تعیین‌کننده، فرایندها و تأثیرات کارآفرینی روستایی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که عوامل تعیین‌کننده زیادی مانند روابط خانوادگی و قبیله‌ای، مردسالاری و قشربندی اجتماعی، حمایت دولت اکوسیستم‌های کارآفرینی را هدایت می‌کنند. سونگ و همکاران (۲۰۲۴) در بررسی ارزش-آفرینی، عوامل و چالش‌های کارآفرینی روستایی هفت ارزش تشویق مشارکت جامعه، تقویت هویت جامعه، تقویت اقتصاد، ارتقای آموزش، افزایش دید، بهبود محیط، بهره‌مندی از سلامت روان و هفت چالش فقدان هویت جامعه، مشارکت محدود، منابع و حمایت کم را ارزش‌آفرینی و عوامل و چالش‌های کارآفرینی در مناطق روستایی شناسایی و تحلیل کردند.

در داخل کشور نیز محققانی چون ذوالفقاری و قانع‌یخندان (۱۴۰۳) در پژوهش خود عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی را در عوامل فرهنگی (سبک زندگی، باورهای مذهبی، باور به برابری جنسیتی، حضور در شبکه‌های اجتماعی، فقر فرهنگی، سرمایه فرهنگی، فرهنگ مردسالاری، فرهنگ مشارکتی، فرهنگ و اخلاق کاری)، عوامل روانی (جسارت ریسک‌پذیری، عزت‌نفس، احساس کفایت اجتماعی، احساس تبعیض اجتماعی، انگیزه استقلال، نیاز به موفقیت و پیشرفت، مهارت‌های آموزشی، تفکر نوآورانه و خلاقانه)، عوامل اجتماعی (همدلی اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، حمایت اجتماعی، تعامل با کارآفرینان موفق، الگوی مرجع، محرومیت نسبی، منزلت اجتماعی، تجربه کارآفرینی، تحرک اجتماعی) و عوامل زمینه‌ای (درآمد شخصی، سن، وضع تأهل، سطح تحصیلات، نوع شغل، نوع طبقه، تعداد اعضای خانواده)، خلاصه کرده‌اند. تقی‌پور و همکاران (۱۴۰۱) در تحلیل جنسیتی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی روستایی عوامل موفقیت زنان در کارآفرینی را در داشتن تعهد و مصمم بودن در

کارآفرینی روستایی استفاده شد. طبق این روش، برخی پیشران‌هایی که با منطقه مورد مطالعه سازگاری بیشتری داشتند تعیین و پیشران‌های مؤثر در بلندمدت جداسازی شدند؛ در ادامه بعد از طراحی و تکمیل پرسش‌نامه آینده‌پژوهی تأثیرات متقابل مورد بررسی قرار گرفت و داده‌ها و اطلاعات به دست آمدند. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کارشناسان/خبرگان مسائل کارآفرینی روستایی و مدیران کسب‌وکارهای روستایی در شهر زاهدان بود. به استفاده از روش نمونه‌گیری غیر احتمالی و به صورت هدفمند و با اشباع نظری ۳۰ کارشناس برای پاسخگویی به پرسش‌نامه و مصاحبه‌ها انتخاب شدند. بعد از گردآوری اطلاعات مورد نظر جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل ساختاری و نرم‌افزار میک‌مک (MICMAC) استفاده شد. نتایج تحلیل‌های میدانی با استفاده از این نرم‌افزار به صورت تلفیقی از تصاویر و جداول ارائه شد. روایی ابزار سنجش با نظر چند کارشناس مورد تایید قرار گرفت. پایایی نیز با استفاده از سیستم پایداری نرم افزار مورد بررسی و تایید قرار گرفت. برای این منظور ۳۰ پیشران کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی با تحلیل محتوا شناسایی و بررسی شد (جدول ۱).

شهرستان زاهدان از شهرهای استان سیستان و بلوچستان و مرکز این استان مرزی است. این شهرستان با مساحتی حدود ۳۱۲۵۰ کیلومتر مربع در جنوب شرق کشور و در طول جغرافیایی ۶۰ درجه و ۳۷ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۹ درجه و ۴۰ دقیقه شمالی قرار دارد. این شهرستان از شمال به شهرستان نیمروز، هامون و استان خراسان جنوبی، از شرق به دو کشور پاکستان و افغانستان، از غرب به استان کرمان و از جنوب به شهرستان خاش و ایرانشهر محدود می‌شود. شهرستان زاهدان تنها شهرستان در استان سیستان و بلوچستان است که با دو کشور افغانستان و پاکستان همسایه می‌باشد. بر اساس داده‌های

ایستگاه هواشناسی شهرستان زاهدان (۱۴۰۲)، این منطقه از تنوع اقلیمی برخوردار است، اما به طور کلی جزو مناطق خشک کشور به شمار می‌رود که ویژگی‌های اقلیمی این شهرستان در بخش یافته‌ها آورده شده است. معیشت اکثر روستاهای این شهرستان وابسته به کشاورزی و دامداری می‌باشد. با این حال با توجه به وقوع خشکسالی در منطقه برخی از سرپرستان و یا اعضای خانوارها روی به فعالیت‌هایی چون قاچاق سوخت و کالا آورده‌اند و از این طریق امرار معاش می‌کنند. با وجود این شرایط محیطی و معیشتی در روستاهای شهرستان زاهدان توجه به توسعه فعالیت‌های کارآفرینی چالش‌برانگیز بوده و چندان مورد توجه قرار نگرفته است. هرچند مناطق مختلفی در این شهرستان پتانسیل زیادی برای کارآفرینی روستایی دارند. در شکل ۱ موقعیت جغرافیایی شهرستان زاهدان به تفکیک شهرستان‌های استان آورده شده است.

تحلیل یافته‌ها

بررسی مشخصات فردی و زمینه‌ای کارشناسان که برای پاسخگویی به سوالات در زمینه شناسایی پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی انتخاب شده نشان داد که از نظر جنسیت ۶۶/۷ درصد مرد و ۳۳/۳ زن بوده‌اند. از نظر تاهل ۷۶/۷ متاهل و ۲۳/۳ مجرد بوده‌اند. یافته‌های توصیفی در مورد تحصیلات افراد پاسخگو نشان داد که همه افراد منتخب دارای تحصیلات عالی بوده‌اند و از فوق لیسانس به بالا بوده‌اند.

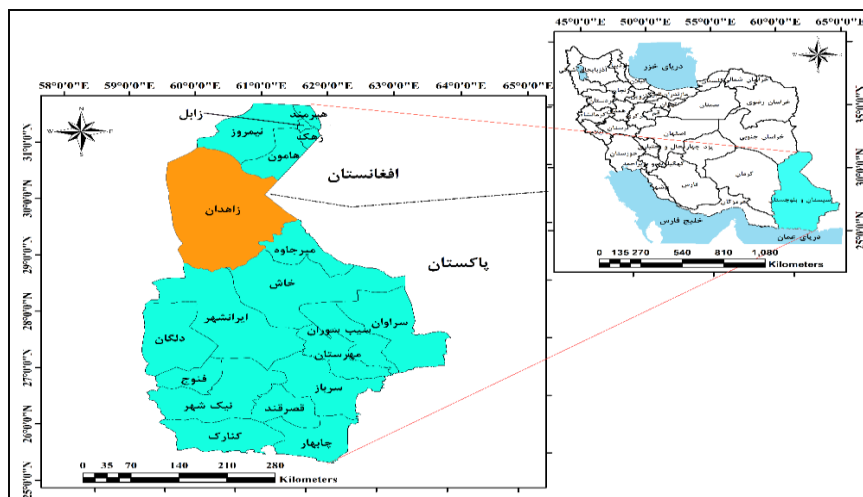
Table 1 - Key individual and local drivers of rural entrepreneurship success and efficiency

پیشران‌های فردی و محلی کارآفرینی روستایی
Individual and local drivers of rural entrepreneurship

مهارت‌های شروع کسب‌وکار فردی
 توانایی و انگیزه فردی در ایجاد نوآوری، شروع کارآفرینی و غیره
 اعتماد به نفس و ریسک پذیری کارآفرینان
 شرکت کارآفرینان در کارگاه‌های آموزشی
 تست و امکان سنجی نحوه ایجاد کسب‌وکار
 آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها
 استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی
 نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه اندازی کسب‌وکار
 فرهنگ موجود در جامعه روستایی و دید جامعه نسبت به کارآفرینی
 خدمات مشاوره کسب‌وکار
 آگاهی فردی در مورد مدیریت کسب‌وکار و راه‌اندازی آن (قضایات آگاهانه)
 نقش خانواده و حمایت آن‌ها از کارآفرینی
 برنامه‌ریزی فرد کارآفرین با توجه به بازار محصولات
 استفاده از مهارت‌های کارآفرینی دیگران
 استفاده فرد کارآفرین از فرصت‌ها، توانایی دانش خود و دیگران
 ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم دارایی‌ها به فرزندان؛ وراثت)
 سرمایه‌گذاری شخصی در کسب‌وکارهای روستایی
 دریافت کمک‌های مالی از طریق وام کارآفرینی
 حمایت جامعه از کارآفرینان روستایی
 فضای مشورتی و به اشتراک گذاشتن یا کسب تجربه کارآفرینان از دیگران
 توانایی جامعه بومی برای درگیر کردن اعضای جامعه در فعالیت‌های کارآفرینی
 دسترسی کارآفرین به شبکه‌های کسب‌وکار و ارتباط با سایر کارآفرینان
 دسترسی به تامین کنندگان و مشتریان
 مشارکت و همفکری با دیگر کارآفرینان

منبع: یافته‌های تحقیق بر اساس تحلیل محتوا و ادبیات کارآفرینی، ۱۴۰۳

Source: Research findings based on content analysis and entrepreneurship literature, 1403

شکل ۱- نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه، ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳

از نظر وضعیت سنی ۴۶/۷ درصد زیر ۳۰ سال داشته‌اند و مابقی بالای ۳۰ سال بوده‌اند. رشته‌های افراد پاسخگو بدین

کسب و کار از ۵ تا بالای ۱۰ سال متغیر بوده‌اند. شغل پاسخگویان نیز شامل اعضای هیات علمی، کارآفرینان و یا مدرس/دانشجو مرتبط با کارآفرینی بوده‌اند. اطلاعات و مشخصات کامل فردی و زمینه‌ای کارشناسان در جدول ۲ آورده شده است.

صورت بوده که ۵۰ درصد دارای رشته جغرافیای شهری/روستایی، ۲۶/۷ درصد رشته مدیریت و کارآفرینی و مابقی دارای رشته اقتصاد و علوم اجتماعی بوده‌اند. سابقه کار/تحقیق مرتبط با کارآفرینی روستایی یا سابقه مدیریت

جدول ۲- ویژگی‌های فردی و زمینه‌ای کارشناسان
Table 2 - Personal and contextual characteristics of experts

وضعیت تحصیلات Educational status		وضعیت تاهل Marital status		جنسیت Gender		
دکترای PhD	دانشجو دکتری PhD student	فوق لیسانس Master's degree	مجرد Single	متاهل Married	زن Female	مرد Male
۲۱	۷	۲	۷	۲۳	۱۰	۲۰
۶۳/۳	۲۶/۷	۱۰	۲۳/۳	۷۶/۷	۳۳/۳	۶۶/۷
سن (سال) Age (years)						
۴۱ سال به بالا 41 years and older		۳۱ تا ۴۰ سال to 40 31		زیر ۳۰ سال Under 30		
۶		۱۰		۱۴		
۲۰		۳۳/۳		۴۶/۷		
رشته تحصیلی Field of study						
علوم اجتماعی Social Sciences		اقتصاد Economics	مدیریت و کارآفرینی Management and Entrepreneurship		جغرافیای شهری/روستایی Urban/Rural Geography	
۳		۴	۸		۱۵	
۱۰		۱۳/۳	۲۶/۷		۵۰	
سابقه کار/تحقیق مرتبط با کارآفرینی روستایی یا سابقه مدیریت کسب و کار Work/research experience related to rural entrepreneurship or business management experience						
بالای ۱۰ سال Over 10 years		۶ تا ۱۰ سال 6 to 10 years		زیر ۵ سال Under 5 years		
۶		۱۰		۱۴		
۲۰		۳۳/۳		۴۶/۷		
محل فعالیت/ شغل Place of work/job						
مدرس/دانشجو Lecturer/Student		کارآفرین/ آزاد Entrepreneur/Freelance			هیات علمی Faculty	
۷		۱۵			۸	
۲۳/۳		۵۰			۲۶/۷	

۳۰ کارشناس برای شناسایی عوامل فردی و محلی

Source: research finding

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

کارآفرینی روستایی

شناسایی پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی

نظر ۹۸/۳ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب شده تأثیر زیادی بر روی هم گذاشته‌اند. از مجموع ۵۵۲ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، هیچ رابطه‌ای با مقدار صفر وجود نداشته است، داشتن مقدار صفر به این معنی است که عوامل بر همدیگر تأثیر نگذاشته یا از همدیگر تأثیر نپذیرفته‌اند. ۳۱ رابطه، عددشان یک بوده است به این معنی که تأثیر کمی نسبت به هم داشته‌اند، ۲۱۹ رابطه، عددشان دو بوده است به این معنی که رابطه تأثیرگذار نسبتاً قوی داشته‌اند، ۳۰۲ رابطه، عددشان سه بوده است بدین معنی که روابط عامل‌های کلیدی بسیار زیاد بوده است و از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری زیادی برخوردار بوده‌اند. در نهایت هیچ رابطه‌ای با مقدار P وجود نداشته است که نشان‌دهنده روابط پتانسیلی و غیرمستقیم عامل‌ها بوده است.

برای شناسایی پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی ابتدا با استفاده از روش دلفی و پرسشگری از کارشناسان در سطح محلی، پیشران‌های فردی/ محلی تعیین و بعد از طراحی و تکمیل پرسش‌نامه آینده‌پژوهی، عوامل فردی/ محلی نیز شناسایی شد. در ادامه با استفاده از مطالعات میدانی مهم‌ترین عوامل محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی با استفاده از روش کمی آینده‌پژوهی و استفاده از نرم افزار میک‌مک به میزان تأثیرگذاری یا تأثیرپذیری عوامل شناسایی شده اقدام گردید.

همانطور که در جدول ۳ قابل ملاحظه است، ابعاد ماتریس پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی ۲۴*۲۴ تنظیم شده است. درجه پرشدگی ماتریس مد

جدول ۳- تحلیل داده‌های ماتریس و تأثیرات متقاطع (پیشران‌های فردی و محلی)
Table 3 - Matrix data analysis and cross-effects (individual and local drivers)

اطلاعات ماتریس Matrix Information	مقدار (پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی) Amount (Individual and Local Drivers of Rural Entrepreneurship Success and Efficiency)
ابعاد ماتریس	۲۴
تعداد تکرار	۲
تعداد صفر	۰
تعداد یک	۳۱
تعداد دو	۲۱۹
تعداد سه	۳۰۲
تعداد P	۰
جمع	۵۵۲
درجه پرشدگی	٪۹۸/۳

Source: research finding

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

پایدار و سیستم‌های ناپایدار معروف هستند. در سیستم‌های پایدار پراکنش متغیرها به صورت L انگلیسی نشان داده شده است؛ یعنی برخی متغیرها دارای تأثیرگذاری بالا و برخی دارای تأثیرپذیری بالا هستند.

الف/ تأثیرات مستقیم متغیرها بر یکدیگر

در این مرحله نیز در ماتریس متقاطع جمع اعداد سطرهای هر متغیر، میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی هر متغیر نیز میزان تأثیرپذیری آن متغیر را از متغیرهای دیگر نشان می‌دهد. نحوه توزیع و پراکنش متغیرها در صفحه پراکندگی، از پایداری یا ناپایداری سیستم حکایت می‌کند. در بخش تحلیل میک‌مک در مجموع دو نوع پراکنش تعریف شده است که به نام سیستم‌های

است.

متغیرهای دووجهی: این متغیرها دارای دو ویژگی مشترک تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بالا هستند و هر عملی روی آن‌ها در متغیرهای دیگر نیز تغییر خواهد کرد. این متغیرها (۱۰ متغیر) را می‌توان به دو دسته متغیرهای ریسک (۳ متغیر) که در ناحیه شمال شرقی نقشه و متغیرهای هدف (۷ متغیر) که زیر خط قطری و در ناحیه جنوب شرقی نقشه قرار دارند، تقسیم کرد.

متغیرهای تنظیمی: این متغیرها در مرکز نقشه قرار دارند. شامل ۶ متغیر دریافت کمک‌های مالی از طریق وام کارآفرینی، مشارکت و همفکری با دیگر کارآفرینان، شرکت کارآفرینان در کارگاه‌های آموزشی، استفاده از مهارت‌های کارآفرینی دیگران، فضای مشورتی و به اشتراک گذاشتن، کسب تجربه کارآفرینان از دیگران و توانایی جامعه بومی برای درگیر کردن اعضای جامعه در فعالیت‌های کارآفرینی می‌باشد.

بر اساس نتایج پیش‌بررسی‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی به لحاظ تأثیرگذاری به صورت جدول ۴ قابل ارائه است. در این راستا، با توجه به ۲۴ متغیر بررسی شده برای پیش‌بررسی‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی، متغیرهای ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت) (۶۹)، سرمایه‌گذاری شخصی (۶۹)، برخورداری از مهارت‌های شروع کسب‌وکار (۶۵)، توانایی و انگیزه فردی (۶۵)، آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها (۶۳)، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار (۶۳)، استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی (۶۲)، حمایت خانواده (۶۲)، اعتماد به نفس و ریسک‌پذیری کارآفرینان (۶۰) و حمایت جامعه از کارآفرینان روستایی (۶۰)، به ترتیب بالاترین ارزش ستونی محاسبه شده و دارای بیش‌ترین میزان تأثیرگذاری مستقیم بر دیگر متغیرها بوده‌اند. به عبارتی، مهم‌ترین ویژگی این متغیرها، تأثیرپذیری پایین و تأثیرگذاری

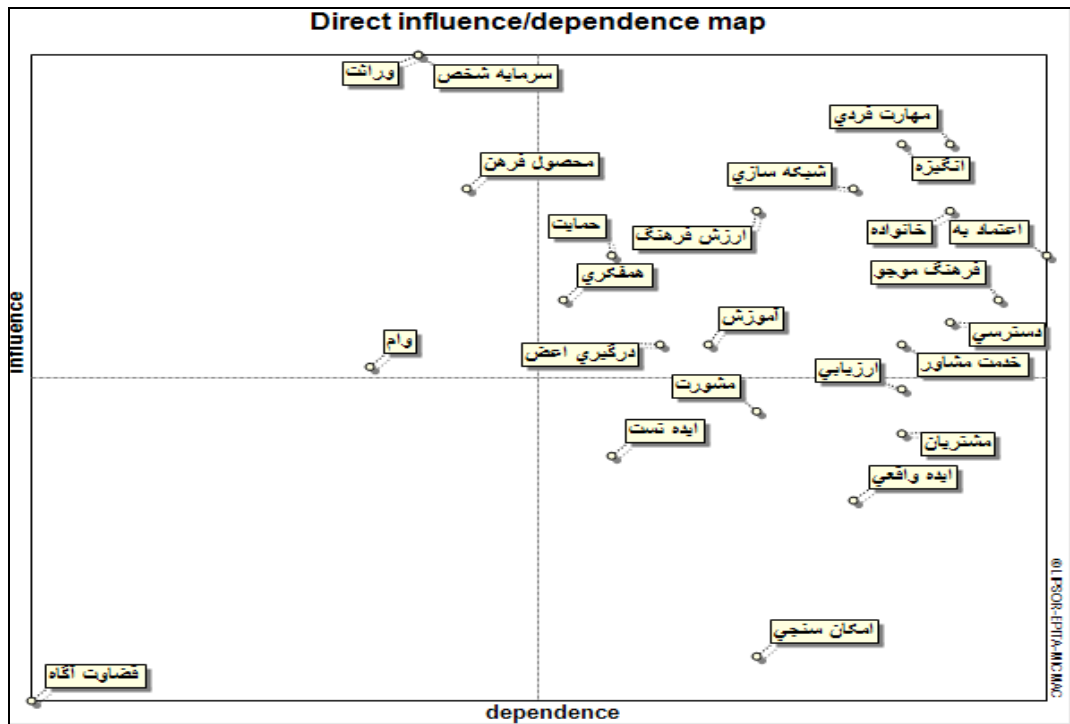
بعد از شناسایی و تحلیل داده‌های ماتریس اولیه، به بررسی تأثیرات مستقیم پیش‌بررسی‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی پرداخته شده است. همانطور که در خروجی نقشه پراکندگی تأثیرات مستقیم شکل ۲ مشاهده می‌شود، ۲۴ متغیرها از پیش‌بررسی‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در روستاهای مورد مطالعه شهرستان زاهدان دیده می‌شود. خروجی تأثیرات مستقیم نشان می‌دهد که از ۲۴ متغیر در نظر گرفته شده، بیش‌ترین تعداد متغیرها مربوط به متغیرهای تأثیرگذار و متغیرهای چندوجهی (جمع ۱۷ متغیر) می‌باشد.

با توجه به شکل تأثیرات مستقیم، به ترتیب انواع متغیر و قرارگیری هر کدام از عامل‌ها در ناحیه‌ها به صورت زیر می‌باشد:

متغیرهای تأثیرگذار: این متغیرها (۳ متغیر) دارای تأثیرگذاری بالا و تأثیرپذیری پایین می‌باشند و در قسمت شمال غربی نقشه به چشم می‌خورند. این متغیرها عبارت‌اند از: سرمایه‌گذاری شخصی در کسب‌وکارهای روستایی، ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت) و نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار.

متغیرهای تأثیرپذیر (وابسته): این متغیرها دارای تأثیرپذیری بالا و تأثیرگذاری پایین می‌باشند و در قسمت جنوب شرقی نقشه قرار دارند. این متغیرها شامل ۴ متغیر تست و امکان‌سنجی نحوه ایجاد کسب‌وکار، مهارت‌های شروع کسب‌وکار فردی، برنامه‌ریزی فرد کارآفرین با توجه به بازار محصولات و دسترسی به تأمین‌کنندگان و مشتریان می‌باشند.

متغیرهای مستقل (گسسته): این متغیرها دارای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی هستند و در قسمت جنوب غربی نقشه قرار دارند. متغیرهای مستقل شامل یک متغیر آگاهی فردی در مورد مدیریت کسب‌وکار و راه‌اندازی آن (قضاوت آگاهانه) می‌باشد که دارای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی بوده

شکل ۲- نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی

Source: research finding

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

بوده و این متغیرها بیش‌ترین تأثیرگذاری خالص مستقیم را بر پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی داشته‌اند.

بر اساس نتایج شکل ۳ پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی و بر اساس نقشه روابط مستقیم بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) نشان داده شده است. در این نقشه پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی به لحاظ تأثیرگذاری به صورتی که در جدول ۴ نیز ارائه شده است روابط مستقیم بین متغیرها را نشان داده است.

بررسی تأثیرگذاری خالص مستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی شهرستان زاهدان نیز نشان داد که بیش‌ترین اثرات خاص مربوط به متغیرهایی چون ثروت خانوادگی (+۱۸)، سرمایه‌گذاری شخصی (+۱۸)، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه اندازی کسب‌وکار (+۱۱)، دریافت کمک‌های مالی از طریق وام (+۵)، حمایت جامعه از کارآفرینان روستایی (+۵)، توانایی و انگیزه فردی در ایجاد نوآوری، شروع کارآفرینی و غیره (+۴)، استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی (+۴)، مشارکت و همفکری با دیگر کارآفرینان (+۴)، برخورداری از مهارت‌های کارآفرینی (+۳)، و آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها (+۳)

جدول ۴- اثرات مستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی

Table 4 - Direct effects of individual and local drivers of rural entrepreneurship success and efficiency

ردیف Row	پیشران Driver	تأثیرگذاری Impact	تأثیرپذیری Impactability	تأثیرگذاری خالص Net Impact
۱	مهارت‌های شروع کسب‌وکار فردی	۶۵	۶۲	+۳
۲	توانایی و انگیزه فردی در ایجاد نوآوری، شروع کارآفرینی و غیره	۶۵	۶۱	+۴
۳	اعتماد به نفس و ریسک‌پذیری کارآفرینان	۶۰	۶۴	-۴
۴	شرکت کارآفرینان در کارگاه‌های آموزشی	۵۶	۵۷	-۱
۵	تست و امکان‌سنجی نحوه ایجاد کسب‌وکار	۴۲	۵۸	-۱۶
۶	آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها	۶۳	۶۰	+۳
۷	استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی	۶۲	۵۸	+۴
۸	نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار	۶۳	۵۲	+۱۱
۹	فرهنگ موجود در جامعه روستایی و دید جامعه نسبت به کارآفرینی	۵۸	۶۳	-۵
۱۰	خدمات مشاوره کسب‌وکار	۵۶	۶۱	-۵
۱۱	آگاهی فردی در مورد مدیریت کسب‌وکار و راه‌اندازی آن (قضاوت آگاهانه)	۴۰	۴۳	-۳
۱۲	نقش خانواده و حمایت آن‌ها از کارآفرینی	۶۲	۶۲	۰
۱۳	برنامه‌ریزی فرد کارآفرین با توجه به بازار محصولات	۵۴	۶۱	-۷
۱۴	استفاده از مهارت‌های کارآفرینی دیگران	۵۱	۵۵	-۴
۱۵	استفاده فرد کارآفرین از فرصت‌ها، توانایی دانش خود و دیگران	۴۹	۶۰	-۱۱
۱۶	ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت)	۶۹	۵۱	+۱۸
۱۷	سرمایه‌گذاری شخصی در کسب‌وکارهای روستایی	۶۹	۵۱	+۱۸
۱۸	دریافت کمک‌های مالی از طریق وام کارآفرینی	۵۵	۵۰	+۵
۱۹	حمایت جامعه از کارآفرینان روستایی	۶۰	۵۵	+۵
۲۰	فضای مشورتی و به اشتراک گذاشتن یا کسب تجربه کارآفرینان از دیگران	۵۳	۵۸	-۵
۲۱	توانایی جامعه بومی برای درگیر کردن اعضای جامعه در فعالیت‌های کارآفرینی	۵۶	۵۶	۰
۲۲	دسترسی کارآفرین به شبکه‌های کسب‌وکار و ارتباط با سایر کارآفرینان	۵۷	۶۲	-۵
۲۳	دسترسی به تامین‌کنندگان و مشتریان	۵۲	۶۱	-۹
۲۴	مشارکت و همفکری با دیگر کارآفرینان	۵۸	۵۴	+۴
	مجموع	۱۳۷۵	۱۳۷۵	

Source:research finding

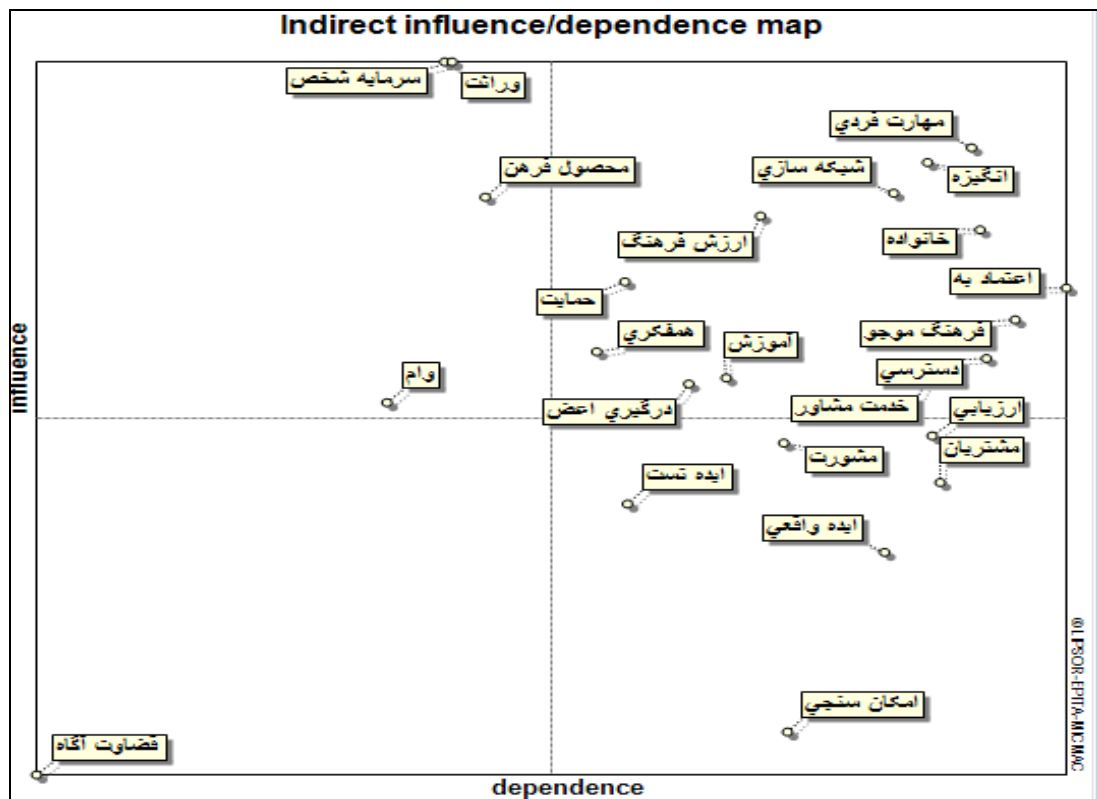
ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

ب/ تأثیرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر

در بررسی اثرات غیرمستقیم و مطابق شکل ۴ که نقشه وضعیت اثرگذاری غیرمستقیم متغیرهای پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی را نشان می‌دهد، مشاهده می‌شود که بیش‌ترین توزیع و پراکندگی شاخص‌ها را

متغیرهای تأثیرگذار و متغیرهای دوجبهی تشکیل می‌دهند. پراکندگی تأثیرات غیرمستقیم متغیرها نیز شبیه به پراکندگی تأثیرات مستقیم می‌باشد. با این حال برخی متغیرهای دو وجهی اثرات غیرمستقیم بیشتری نسبت به برخی متغیرهای تأثیرگذار داشته‌اند.

شکل ۴- نقشه وضعیت اثرگذاری غیرمستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی
 ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

Source: research finding

از کارآفرینان (۱۹۷۰۹۴)، اعتماد به نفس و ریسک‌پذیری کارآفرینان (۱۹۶۳۰۰)، فرهنگ موجود در جامعه بومی و دید جامعه نسبت به کارآفرینی (۱۹۲۲۶۵) به ترتیب بالاترین ارزش ستونی محاسبه شده و دارای بیش‌ترین میزان تأثیرگذاری غیرمستقیم بر دیگر متغیرها بوده‌اند.

بررسی تأثیرگذاری خالص مستقیم نیز نشان می‌دهد که بیش‌ترین اثرات خالص مستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی مربوط به متغیرهایی چون ثروت خانوادگی (ارث) (۵۵۸۵۹)، سرمایه‌گذاری شخصی (۵۵۳۸۴)، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار (۳۶۰۵۵)، دریافت کمک‌های مالی از طریق وام (۱۶۳۲۴)، حمایت جامعه از کارآفرینان (۱۶۲۵۶)، استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی (۱۵۸۲۱)، توانایی و

نتایج جدول تأثیرات غیرمستقیم نشان می‌دهد که از ۲۴ متغیر در نظر گرفته شده، بیش‌ترین تعداد متغیرها به ترتیب مربوط به متغیرهای تأثیرگذار و متغیرهای دو وجهی می‌باشد. بر اساس نتایج پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی به لحاظ تأثیرگذاری غیرمستقیم و اطلاعات جدول ۵، مشاهده می‌کنیم که از ۲۴ متغیر بررسی شده، از نظر تأثیرات غیرمستقیم متغیرهای ثروت خانوادگی (۲۲۵۰۱۸)، سرمایه‌گذاری شخصی (۲۲۵۰۱۸)، برخورداری از مهارت‌های کارآفرینی (۲۱۴۱۰۳)، توانایی و انگیزه فردی (۲۱۲۲۴۱)، آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها (۲۰۸۳۴۸)، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار (۲۰۷۸۳۲)، استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی (۲۰۵۴۴۴)، حمایت خانواده (۲۰۳۶۸۰)، حمایت جامعه

شده، دارای بالاترین ارزش ستونی محاسبه شده بوده و این بدین معنی است که دارای بیش‌ترین میزان تأثیرگذاری خالص بر دیگر متغیرها هستند و همچنین بیش‌ترین تأثیرگذاری خالص غیرمستقیم را بر موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی دارند.

انگیزه فردی (۱۱۷۸۵)، برخورداری از مهارت‌های شروع کسب‌وکار (۱۰۷۸۹)، آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها (۱۰۰۸۷) و مشارکت و همفکری با دیگر کارآفرینان (۹۱۹۰) می‌باشد. قابل ذکر است این متغیرها به ترتیب بیان

جدول ۵- اثرات غیر مستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی

Table 5 - Indirect effects of individual and local drivers of rural entrepreneurship success and efficiency

ردیف Row	پیشران Driver	تأثیرگذاری Impact	تأثیرپذیری Impactability	تأثیرگذاری خالص Net Impact
۱	مهارت‌های شروع کسب‌وکار فردی	۲۱۴۱۰۳	۲۰۳۳۱۴	+۱۰۷۸۹
۲	توانایی و انگیزه فردی در ایجاد نوآوری، شروع کارآفرینی و غیره	۲۱۲۲۴۱	۲۰۰۴۵۶	+۱۱۷۸۵
۳	اعتماد به نفس و ریسک‌پذیری کارآفرینان	۱۹۶۳۰۰	۲۰۹۴۶۴	-۱۳۱۶۴
۴	شرکت کارآفرینان در کارگاه‌های آموزشی	۱۸۴۸۷۶	۱۸۷۴۰۸	-۲۵۳۲
۵	تست و امکان‌سنجی نحوه ایجاد کسب‌وکار	۱۳۹۹۰۰	۱۹۱۳۷۸	-۵۱۴۷۸
۶	آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها	۲۰۸۳۴۸	۱۹۸۲۶۱	+۱۰۰۸۷
۷	استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی	۲۰۵۴۴۴	۱۸۹۶۳۳	+۱۵۸۲۱
۸	نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار	۲۰۷۸۳۲	۱۷۱۷۷۷	+۳۶۰۵۵
۹	فرهنگ موجود در جامعه روستایی و دید جامعه نسبت به کارآفرینی	۱۹۲۲۶۵	۲۰۶۱۴۱	-۱۳۸۷۶
۱۰	خدمات مشاوره کسب‌وکار	۱۴۴۷۷۰	۲۰۰۴۹۱	-۱۵۷۲۱
۱۱	آگاهی فردی در مورد مدیریت کسب‌وکار و راه‌اندازی آن (قضاوت آگاهانه)	۱۳۴۴۴۵	۱۴۲۶۹۹	-۸۲۴۵
۱۲	نقش خانواده و حمایت آن‌ها از کارآفرینی	۲۰۳۶۸۰	۲۰۳۸۶۱	-۱۸۱
۱۳	برنامه‌ریزی فرد کارآفرین با توجه به بازار محصولات	۱۷۷۵۱۸	۲۰۰۷۶۲	-۲۳۲۴۴
۱۴	استفاده از مهارت‌های کارآفرینی دیگران	۱۶۸۸۵۹	۱۸۱۰۰۶	-۱۲۱۴۷
۱۵	استفاده فرد کارآفرین از فرصت‌ها، توانایی دانش خود و دیگران	۱۶۲۷۲۰	۱۹۷۶۷۳	-۳۴۹۵۳
۱۶	ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت)	۲۲۵۰۱۸	۱۶۹۱۵۹	+۵۵۸۵۹
۱۷	سرمایه‌گذاری شخصی در کسب‌وکارهای روستایی	۲۲۵۰۱۸	۱۶۹۶۳۴	+۵۵۲۸۴
۱۸	دریافت کمک‌های مالی از طریق وام کارآفرینی	۱۸۱۷۳۹	۱۶۵۴۱۵	+۱۶۲۳۴
۱۹	حمایت جامعه از کارآفرینان روستایی	۱۹۷۰۹۴	۱۸۰۸۲۸	+۱۶۲۵۶
۲۰	فضای مشورتی و به اشتراک گذاشتن یا کسب تجربه کارآفرینان از دیگران	۱۷۶۶۰۳	۱۹۱۱۴۰	-۱۴۵۳۷
۲۱	توانایی جامعه بومی برای درگیر کردن اعضای جامعه در فعالیت‌های کارآفرینی	۱۸۴۱۱۵	۱۸۴۹۸۰	-۸۶۵
۲۲	دسترسی کارآفرین به شبکه‌های کسب‌وکار و ارتباط با سایر کارآفرینان	۱۸۷۳۵۳	۲۰۴۲۷۲	-۱۶۹۱۹
۲۳	دسترسی به تامین‌کنندگان و مشتریان	۱۷۱۵۹۰	۲۰۱۲۷۸	-۲۹۶۸۸
۲۴	مشارکت و همفکری با دیگر کارآفرینان	۱۸۸۲۰۲	۱۷۹۰۱۲	+۹۱۹۰
	مجموع	۱۳۷۵	۱۳۷۵	

Source: research finding

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

تأثیرگذاری و تأثیرپذیری غیرمستقیم بر همدیگر و به صورت غیرمستقیم بر موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی شهرستان زاهدان تأثیرگذار بوده‌اند. این نقشه تأثیرات غیرمستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی را

در شکل ۵ نقشه روابط غیرمستقیم بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) آورده شده است. بر اساس نتایج شکل روابط غیرمستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی می‌توان گفت که متغیرها از طریق

نشان می‌دهد.

بر حسب ماتریس تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در مناطق روستایی شهرستان زاهدان (شکل ۶)، طبق قسمت سمت چپ شکل می‌توان گفت که پیشران‌های ثروت خانوادگی (ارث و غیره)، سرمایه‌گذاری شخصی، برخورداری از مهارت‌های شروع کسب‌وکار، توانایی و انگیزه فردی، آموزش، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار، استفاده

از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی حمایت خانواده از کارآفرینان، اعتماد به نفس و ریسک‌پذیری کارآفرینان به ترتیب در رتبه اول تا دهم تأثیرگذاری مستقیم قرار گرفته‌اند و بیش‌ترین سهم را در ارتباط با مسئله موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در مناطق روستایی شهرستان زاهدان داشته‌اند.

Rank	Variable	Variable
1	16 - وراثت	16 - وراثت
2	17 - سرمایه شخص	17 - سرمایه شخص
3	1 - مهارت فردی	1 - مهارت فردی
4	2 - انگیزه	2 - انگیزه
5	6 - شبکه سازی	6 - شبکه سازی
6	8 - محصول فرهن	8 - محصول فرهن
7	7 - ارزش فرهنگ	7 - ارزش فرهنگ
8	12 - خانواده	12 - خانواده
9	3 - اعتماد به	19 - حمایت
10	19 - حمایت	3 - اعتماد به
11	9 - فرهنگ موجو	9 - فرهنگ موجو
12	24 - همفکری	24 - همفکری
13	22 - دسترسی	22 - دسترسی
14	4 - آموزش	4 - آموزش
15	10 - خدمت مشاور	10 - خدمت مشاور
16	21 - درگیری اعضا	21 - درگیری اعضا
17	18 - وام	18 - وام
18	13 - ارزیابی	13 - ارزیابی
19	20 - مشورت	20 - مشورت
20	23 - مشتریان	23 - مشتریان
21	14 - ایده تست	14 - ایده تست
22	15 - ایده واقعی	15 - ایده واقعی
23	5 - امکان سنجی	5 - امکان سنجی
24	11 - قضاوت آگاه	11 - قضاوت آگاه

شکل ۶- طبقات پیشران‌های فردی و محلی بر اساس میزان تأثیر مستقیم (سمت چپ) و غیرمستقیم (سمت راست)

Source: research finding

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

بعد از شناسایی پیشران‌های فردی و محلی تأثیرگذار (مستقیم و غیرمستقیم) بر موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی با استفاده از مقدار اثرگذاری خالص، پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان نیز استخراج می‌شوند.

پیشران‌های فردی و محلی (جدول ۶) با توجه به مقدار اثرگذاری خالص (+) نشان داد که مهم‌ترین پیشران‌های فردی و محلی عبارتند از: ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت) با مقدار اثرگذاری خالص (+۱۸)، سرمایه‌گذاری شخصی در کارآفرینی روستایی با تجربه با مقدار اثرگذاری

خالص (+۱۸)، برخورداری از مهارت‌های شروع کسب‌وکار با مقدار اثرگذاری خالص (+۳)، توانایی و انگیزه فردی در ایجاد کارآفرینی با مقدار اثرگذاری خالص (+۴)، آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها با مقدار اثرگذاری خالص (+۳)، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار با مقدار اثرگذاری خالص (+۱۱)، استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی با مقدار اثرگذاری خالص (+۴)، حمایت جامعه از کارآفرینان با مقدار اثرگذاری خالص (+۵)، مشارکت و همفکری با دیگر کارآفرینان با مقدار اثرگذاری خالص (+۴)، و در نهایت دریافت کمک‌های مالی از طریق وام با مقدار اثرگذاری خالص

(+۵) مهم‌ترین پیشران‌های فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در مناطق روستایی شهرستان زاهدان می‌باشد. پیشران‌های فردی و محلی در برنامه‌ریزی برای توسعه کارآفرینی روستایی و در مباحث توسعه روستایی با استفاده از کارآفرینی روستایی لازم است مورد توجه جدی قرار گیرند.

جدول ۶- پیشران‌های فردی و محلی کلیدی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان
Table 6 - Key individual and local drivers of rural entrepreneurship success and efficiency in Zahedan city

رتبه	اثرگذاری غیرمستقیم	اثرگذاری مستقیم	محرك و پیشران
Rank	Indirect impact	Direct impact	Drivers
۱	+۵۵۸۵۹	+۱۸	ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت)
۲	+۵۵۳۸۴	+۱۸	سرمایه‌گذاری شخصی در کارآفرینی
۳	+۳۶۰۵۵	+۱۱	نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه‌اندازی کسب‌وکار
۴	+۱۶۳۳۴	+۵	دریافت کمک‌های مالی از طریق وام
۵	+۱۱۷۸۵	+۴	توانایی و انگیزه فردی در شروع کارآفرینی
۶	+۱۵۸۲۱	+۴	استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی
۷	+۱۰۷۸۹	+۳	برخوردراری از مهارت‌های شروع کارآفرینی
۸	+۱۰۰۸۷	+۳	آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها

Source: research finding

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

از جهت دسترسی به فرصت‌ها و منافع حاصل از رشد و توسعه، مناطق روستایی نسبت به مناطق شهری در شرایطی کاملاً نابرابر قرار گرفته‌اند و با مسائل و چالش‌های مختص خود دست به گریبان هستند. مناطق روستایی به خصوص در مناطق مرزی و منزوی با افزایش تعداد بیکاران و فقر روبرو هستند و هر ساله از جمعیت روستایی بیشتر و بیشتر گرفتار فقر می‌شوند. به طوری که فقر یا عدم تأمین نیازهای اساسی حداقل به یکی از مشکلات مهم مناطق روستایی تبدیل شده است. علاوه بر این، مناطق روستایی با مسائلی چون عدم توسعه اقتصادی و معیشتی، افزایش نرخ بیکاری، ناپایداری جمعیت روستایی و تخلیه سکونتگاه‌های روستایی مواجه هستند. برای برون‌رفت از مسائل و مشکلات مناطق روستایی و با توجه به اثرات نسبتاً سودمند کارآفرینی، جذب کارآفرینان یکی از اصلی‌ترین راهکارهای بهبود توسعه روستایی در مناطق روستایی است. به طوری که بسیاری از محققان نیز بر اهمیت توسعه کارآفرینی به عنوان عاملی جهت

رفع فقر و توسعه روستایی یاد کرده‌اند.

در مناطق روستایی استان سیستان و بلوچستان و شهرستان زاهدان به عنوان منطقه مورد مطالعه این پژوهش، همانند دیگر مناطق روستایی مرزی کشور، با توجه به کمبود گزینه‌های امرار معاش و درآمد غیرکشاورزی، توسعه کارآفرینی برای به حداکثر رساندن منابع درآمدی و پیشرفت روستاییان، حفظ بافت اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی، احیای اقتصاد محلی، افزایش نقش روستاییان در فرایند تولید و درآمدزایی خانواده بر اهمیت کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار در نواحی روستایی این منطقه افزوده است.

توسعه کارآفرینی و به خصوص توسعه کارآفرینی روستایی می‌تواند به عنوان عامل توسعه روستایی منطقه مورد مطالعه در نظر گرفته شود. در این زمینه شناسایی مسائل و مشکلات، محرک‌ها و پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی راه‌حل مفیدی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه روستایی برای توسعه کارآفرینی، معیشت، کاهش

فقر و محرومیت روستایی در این منطقه می‌باشد.

نتایج موردی تحقیق در زمینه پیشران‌های کلیدی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان نشان داد که ۸ پیشران کلیدی ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری ها به فرزندان؛ وراثت)، سرمایه‌گذاری شخصی در کارآفرینی، نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه اندازی کسب‌وکار، دریافت کمک‌های مالی از طریق وام، توانایی و انگیزه فردی در شروع کارآفرینی، استفاده از ارزش‌های فرهنگ روستایی برای کارآفرینی، برخورداری از مهارت‌های شروع کارآفرینی و آموزش در خصوص شروع و مدیریت کسب‌وکارها مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی و نهایی فردی و محلی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان می‌باشند. بنابراین می‌توان گفت که پیشران‌های کلیدی و نهایی فردی و محلی شناسایی شده در این پژوهش می‌توانند در صورت تقویت به عنوان محرک رونق و توسعه کارآفرینی روستایی در این منطقه و در سایر مناطق روستایی کشور باشند. همچنین مطالعات کارآفرینی روستایی نشان می‌دهند که موفقیت و توسعه کارآفرینی روستایی به طور عمده تحت تأثیر پیشران‌های کلیدی مختلفی قرار دارد. شناسایی آن‌ها از منظر بهره‌برداری از فرصت‌ها لازم و ضروری است. زیرا شناسایی آن‌ها چشم‌انداز پایدار کارآفرینی روستایی در آینده را برای کاهش فقر در مناطق روستایی نشان می‌دهد.

نتایج نهایی پژوهش نشان داد که کارآفرینی روستایی موفق با کارایی بیشتر در آینده نیاز به شناسایی پیشران‌های کلیدی در بلندمدت و آینده دارد. در این پژوهش با رویکرد آینده‌پژوهی پیشران‌های کلیدی موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در عوامل فردی و محلی مورد بررسی قرار گرفت. قابل ذکر است تاکنون و در پژوهش‌های قبلی به این پیشران‌های فردی و محلی کمتر توجه شده بود. نتایج نشان داد که پیشران‌های

فردی بیش‌ترین ارتباط را با موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان داشته‌اند. این پیشران‌ها مرتبط‌ترین عواملی هستند که موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی را فراهم می‌کنند. علاوه بر این، این پیشران‌ها نشان دهنده موفقیت و شالوده افزایش کارایی و توسعه کارآفرینی روستایی در شهرستان زاهدان هستند. سازمان‌های دولتی و غیردولتی، خود روستاییان، جوانان و نهادهای مرتبط با توسعه روستایی لازم است به آن‌ها توجه کنند. همچنین برای فقرزدایی در روستاهای مرزی به خصوص روستاهای زاهدان این پیشران‌ها باید حمایت و توسعه داده شوند.

مقایسه نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌ها و تحقیقات گذشته نشان داد که از نظر سرمایه‌گذاری در کارآفرینی نتایج این مطالعه با نتایج مطالعه جوادی چهارراه و همکاران (۱۴۰۱)، تابارز و همکاران (۲۰۲۲)، موسی‌نگوزی و همکاران (۲۰۲۳) همسو بوده است. از نظر دریافت کمک‌های مالی با نتایج مطالعه جوادی چهارراه و همکاران (۱۴۰۱) و فولی و اوکونر (۲۰۱۳) همسو بوده است. از نظر نقش آموزش در توسعه کارآفرینی نیز با مطالعه احمدی و همکاران (۱۳۹۹)، بنی‌اسدی و همکاران (۱۳۹۸) و سونگ و همکاران (۲۰۲۴) همسو بوده و نتایج این مطالعات را تایید می‌کند. با این حال نتایج تحقیق از نظر عامل ثروت خانوادگی (یعنی تقسیم‌داری‌ها به فرزندان؛ وراثت) و نقش فرهنگ روستایی در شروع و راه اندازی کسب‌وکار با نتایج هیچ کدام از مطالعات همسو نبوده است.

در راستای یافته‌های این پژوهش و در جهت "موفقیت و کارایی کارآفرینی روستایی" در منطقه مورد مطالعه و سایر روستاهای کشور که دارای شرایط مشابهی هستند، پیشنهادات و راهکارهای زیر توصیه و ارائه می‌گردد:

❖ نتایج پژوهش نشان داد که منابع مالی یکی از پیشران‌های کلیدی توسعه کارآفرینی بود. در این زمینه پیشنهاد می‌-

را افزایش می‌دهد. لذا پیشنهاد می‌شود که فضای حمایتی در روستاهای منطقه مورد مطالعه و کل کشور برای کارآفرینان روستایی ایجاد شود.

❖ نبود سرمایه اولیه و عدم سرمایه‌گذاری یکی از چالش‌های مهم توسعه کارآفرینی روستایی است. در این زمینه پیشنهاد می‌شود که سرمایه‌گذاری ویژه دولت‌ها در فعالیت‌های نوپا در روستا به کارآفرینان روستایی تعلق گیرد.

❖ همچنین برای مطالعات آینده پیشنهاد می‌شود تحقیق و پژوهشی در زمینه شناسایی نیازهای رفاهی، روحی و روانی کارآفرینی روستایی که باعث ایجاد انگیزه در کسب‌وکارهای روستایی می‌شود، انجام گیرد.

شود با سهولت دسترسی کارآفرینان روستایی و ایجاد یک صندوق تخصصی برای کارآفرینان روستایی، مشکلات و چالش‌های مالی آنان رفع شود.

❖ یافته‌های پژوهش در مورد پیش‌ران‌های کلیدی توسعه کارآفرینی و رشد و بقای آن‌ها نشان داد که حمایت جامعه و ایجاد فضای کارآفرینی در جامعه روستایی یکی از راهبردهای کارایی و موفقیت کارآفرینی روستایی می‌باشد. لذا توجه به حمایت جامعه از کارآفرینان برای رشد و بقای کارآفرینی روستایی بسیار مهم است.

❖ ایجاد یک محیط حمایتی برای کارآفرینی روستایی بسیار مهم است. چرا که ایجاد فضای حمایتی برای کارآفرینان انگیزه و توانایی رشد سرمایه‌گذاری، ایجاد شغل در جامعه

منابع

جوادی چهارراه، م، جعفری، ح، علیزاده، ک، (۱۴۰۳)، ارزیابی عوامل اقتصادی مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کلات)، جغرافیا و توسعه ناحیه _____، ۲۲ (۲)، ۱-۲۲.

<https://doi.org/10.22067/jgrd.2023.79210.1202>
ذوالفقاری، ا، قانع یخدان، ن. (۱۴۰۳). فراتحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی (پژوهش‌های بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۴۰۱). توسعه محلی (روستائی-شهری)، ۱۵(۲)، ۴۰۹-۴۲۷.

<https://doi.org/10.22059/jrd.2023.363424.668809>

رستگاری، حمید، محمدی تهری، ذکریا و شریف زاده، مریم. (۱۳۹۷). شناسایی و اولویت بندی مهارت های کارآفرینی روستایی: کاربرد تکنیک شبکه عصبی مصنوعی. راهبردهای توسعه روستایی، ۵(۴)، ۵۴۷-۵۶۵.

<https://doi.org/10.22048/rdsj.2019.117563.1707>

رضوانی، م، (۱۳۹۰)، برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران،

احمدی، س، کوهستانی، ح، یادآور، ح، شعبانعلی فمی، ح. (۱۳۹۹). واکاوی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی زنان روستایی در استان کردستان. فضای جغرافیایی، ۲۰ (۷۰)، ۱۶۷-۱۸۷.

یاسدی، ن.، ثمری، د.، فرج‌الله‌حسینی، ج. و امید نجف‌آبادی، م. (۱۳۹۸). راهبردهای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما با رویکرد کارآفرینی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان بم استان کرمان). راهبردهای توسعه روستایی، ۶(۴)، ۴۴۵-۴۶۲.

<https://doi.org/10.22048/rdsj.2020.189742.1807>

تقی‌پور، ع، مطلبی‌نژاد، ف، احمدی‌دهرشد، پ. (۱۴۰۱). تحلیل جنسیتی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی روستایی با تأکید بر دیدگاه زنان (مورد مطالعه: بخش امیرآباد شهرستان دامغان). اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱۱ (۴۲)، ۷۷-۱۰۶.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23222131.1401.11.42.4.3>

- Communities: People and Places in the Global Economy, 18(3), 646-681.
<http://dx.doi.org/10.1108/JEC-10-2022-0155>
- Amiruddin, M. H., Sumarwati, S., Suib, S. N., Ibrahim, A. C., & Jalil, S. A. A. (2020). Determining the factors influencing indigenous youth become a successful entrepreneurs. *Gading Journal for Social Sciences*, 23(01), 6-12.
<https://doi.org/10.24191/gading.v23i01.230>
- Beeka, B. H., & Rimmington, M. (2011). Entrepreneurship as a career option for African youths. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 16(01), 145-164.
<https://doi.org/10.1142/S1084946711001707>
- Chong, M. D., Chong, E. D., & Diaz, D. G. (2019). Effect of rural entrepreneurship and innovation adoption in the reduction of inequalities. *Journal of Science and Research: Revista Ciencia e Investigación*, 4(1), 268-290.
<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3594173>
- Collins, J., & Norman, H. (2018). Indigenous entrepreneurship and indigenous employment in Australia. *Journal of Australian Political Economy*, The, (82), 149-170.
<https://dx.doi.org/10.1177/00076503231205205>
- De Vita, L. Mari, M. and Poggesi, S. (2014), Women entrepreneurs in and from developing countries: Evidences from the literature, *European Management Journal*, 32 (3), 451-460 .
<https://doi.org/10.1016/j.emj.2013.07.009>
- Foley, D., & O'Connor, A. J. (2013). Social capital and the networking practices of indigenous entrepreneurs. *Journal of Small Business Management*, 51(2), 276-296.
<https://doi.org/10.1111/jsbm.12017>
- Gautam, Y. and Andersen, P. (2019), Rural livelihood diversification and household well-being: Insights from Humla, Nepal, *Journal of Rural Studies*, 44: 239-249.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.02.001>
- Harvey, C. A. Rakotobe, Z. L. Rao, N. S., Dave, تهران، نشر قومس، چاپ چهارم.
 صادقی، خ، طولابی‌نژاد، م، (۱۳۹۸). بررسی عوامل و محرک‌های مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: دهستان رشتخوار). اندیشه جغرافیا، ۱۰(۲۰): ۷۲-۹۰.
https://geonot.znu.ac.ir/article_35889.html
- طولابی‌نژاد، م، عنابستانی، ع.ا، (۱۴۰۳)، کارآفرینی بومی روستایی، انتشارات دانشگاه لرستان، چاپ اول.
- فلاح، م. پاشایی نیا، ر. (۱۴۰۰). زنان کارآفرین و ورود موفقیت‌آمیز به حوزه کارآفرینی اجتماعی: ارائه یک مدل نظری. *مطالعات راهبردی زنان*، ۲۳(۹۰)، ۱۰۳-۱۳۲.
<https://doi.org/10.22095/JWSS.2020.237389.2389>
- قدیری معصوم، م، رضوانی، م. ر، پورجمعه، م، باغبانی، ح، (۱۳۹۴)، سطح‌بندی سرمایه‌های معیشتی در روستاهای گردشگری کوهستانی مورد مطالعه؛ دهستان بالا طالقان در شهرستان طالقان، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۴(۲): ۱-۱۸.
- <http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.serd.4.12.1>
- یزدانی، رقیه ، خیراندیش، مسعود ، محمدی خیاره، محسن و امینی، هادی . (۱۳۹۷). تأثیر نوآوری بر توسعه روستایی با تأکید بر نقش میانجی کارآفرینی روستایی (مطالعه موردی راهبردهای توسعه روستایی، (۴)۵، ۴۵۳- خراسان شمالی)، ۴۴۱.
- <https://doi.org/10.22048/rdsj.2019.128807.1729>
- Aggarwal, S., Pahuja, A., & Sharma, R. (2019). Samridhii: a case of integrated social entrepreneurship in Bihar. *International Journal of Indian Culture and Business Management*, 19(1), 22-36.
<http://dx.doi.org/10.1504/IJICBM.2019.10021406>
- AlMehri, A. A., Tipu, S. A., & Sarker, A. E. (2024). Determinants, processes, and impacts of indigenous entrepreneurship: a systematic literature review. *Journal of Enterprising*

- and its application by social entrepreneurs in times of adversity: an inductive single-case approach. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 13(4), 547-574.
<https://doi.org/10.1108/JEEE-07-2020-0247>
- Musinguzi, P., Baker, D., Larder, N., & Villano, R. A. (2023). Critical success factors of rural social enterprises: Insights from a developing country context. *Journal of Social Entrepreneurship*, 62 (3), 3-23.
<https://doi.org/10.1080/19420676.2020-2162108>
- Panghal, A., Sindhu, S., Sarao, J., & Dahiya, S. (2024). Local Food Entrepreneurship in Rural India: Modelling the Challenges. *International Journal of Rural Management*, 20(1), 65-84.
<https://doi.org/10.1177/09730052231151796>
- Parthiban, R., Sun, R., Qureshi, I., & Bandyopadhyay, S. (2024). Empowering rural micro-entrepreneurs through technoficing: A process model for mobilizing and developing indigenous knowledge. *The Journal of Strategic Information Systems*, 33(2), 101- 116.
<https://doi.org/10.1016/j.jsis-2024-101836>
- Saxena, S. (2012): Problems Faced by Rural Entrepreneurs and Remedies to Solve. *Journal of Business and Management*, 3(1), 23-29.
<https://doi.org/10.9790/487x-0312329>
- Schumpeter, J. (1934): *The Theory of Economic Development*, Harvard University Press.
- Schumpeter, J. A. (2013). *Economic theory and entrepreneurial history* (pp. 45-64). Harvard University Press.
- Shantz, A. S., Kistruck, G., & Zietsma, C. (2018). The opportunity not taken: The occupational identity of entrepreneurs in contexts of poverty. *Journal of Business Venturing*, 33(4), 416-437.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusvent-2018-02-003>
- Song, H., Mustafa, M., & Chen, S. (2024). Value-Creation and Challenges of Public Art Practice in Rural Areas: A Systematic Review. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 33(4), 1-18.
- R., Razafimahatratra, H., Rabarijohn, R. H., Rajaofara, H., MacKinnon, J. L. (2014), Extreme vulnerability of smallholder farmers to agricultural risks and climate change in Madagascar, *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 369 (5): 1- 12.
<https://doi.org/10.1098/rstb.2013.0089>
- Higgins-Desbiolles, F., Schmiechen, J., Trevorrow, G. (2010). A case study in the development of an Aboriginal tourism enterprise: the Coorong Wilderness Lodge of South Australia-an emic perspective (Doctoral dissertation, CRC for Sustainable Tourism), Australia CRC for sustainable tourism.
- Hindle, K., & Lansdowne, M. (2005). Brave spirits on new paths: Towards a globally relevant paradigm of indigenous entrepreneurship research. *Journal of Small and Business & Entrepreneurship*, 18(2), 131-141.
<http://dx.doi.org/10.1080/08276331.2005.10593335>
- James, A. E., Hartt, C. M., MacDonald, A., Marcoux, J., & Price, S. (2018). Does Entrepreneurship Meet the Aspirations of Canada's Aboriginal Peoples?. In *Academy of Management Proceedings* (Vol. 2018, No. 1, p. 15369). Briarcliff Manor, NY 10510: Academy of Management.
<http://dx.doi.org/10.5465/AMBPP.2018.15369aabstract>
- Kushnirovich, N., Heilbrunn, S., & Davidovich, L. (2017). Diversity of entrepreneurial perceptions: Immigrants vs native populations: Entrepreneurial perceptions of immigrants. *European Management Review*, 14(1), 1- 15.
<http://dx.doi.org/10.1111/emre.12105>
- Mapunda, G. (2007). Entrepreneurial leadership and indigenous enterprise development. *Journal of Asia Entrepreneurship and Sustainability*, 3(3), 1- 16. <https://doi.org/10.1108/JSBED-05-2017-0160>
- Mishra, O. (2021). *Principles of frugal innovation*

- Gómez-Montoya, R. (2022). Rural entrepreneurship: An analysis of current and emerging issues from the sustainable livelihood framework. *Economies*, 10(6), 142-159. <https://doi.org/10.3390/economies10060142>
- Wibowo, B. (2017). Religiosity and entrepreneurial intention. *Etikonomi*, 16(2), 187-206. <https://doi.org/10.15408/etk.v16i2.4963>
- <https://doi.org/10.1080/10632921-2024-2316186>
- Tabares, A., Chandra, Y., Alvarez, C., & Escobar-Sierra, M. (2021). Opportunity-related behaviors in international entrepreneurship research: a multilevel analysis of antecedents, processes, and outcomes. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17, 321-368. <https://doi.org/10.1007/s11365-020-00636-3>
- Tabares, A., Londoño-Pineda, A., Cano, J. A., &